

(Αλόνησος, Σκιάθος, Σκόπελος) (πληθυσμός 2011: 13.740)

Σποράδες ονομάζονται τα διάσπαρτα στο Αιγαίο νησιά που δεν απαρτίζουν πολυνησιακό συγκρότημα. Βόρειες Σποράδες είναι τα απέναντι στη Μαγνησία νησιά Αλόνησος, Σκιάθος και Σκόπελος (υπάγονται διοικητικά στη Μαγνησία), μαζί με τη Σκύρο, βορειοανατολικά της Εύβοιας, στην οποία και ανήκει διοικητικά.

Η Αλόνησος (Εκταση: **66** τ. χλμ. Ανάπτυξη ακτών: **79** χλμ. Πληθυσμός: **4.670** κάτοικοι, **4.830**

το 2011) είναι το ακραίο ανατολικό νησί των Σποράδων της Μαγνησίας. Πρωτεύουσά του είναι σήμερα το παραλιακό

Πατητήρι

ή Χώρα. Αλόνησος ονομάζεται η παλιά πρωτεύουσα, που είναι χτισμένη σε ύψωμα και απέχει 20 λεπτά της ώρας με τα πόδια από τη Χώρα. Σ' εκείνη την παλιά πόλη που σήμερα έχει σχεδόν εγκαταλειφθεί από τους ντόπιους (η χούντα τους υποχρέωσε να κατέβουν πιο χαμηλά κι έπειτα βρέθηκαν κάποιοι Γερμανοί κι αγόρασαν εκεί), τα σπίτια ξεκινούν από την κορυφή του λόφου και χτισμένα κολλητά το ένα στ' άλλο, κατεβαίνουν στην πλαγιά. Έτσι που στέκονται πλάι – πλάι σχηματίζουν τείχος στην εξωτερική τους πλευρά. Οι ζημιές που προξένησε ο σεισμός του 1965 είναι μεγάλες.

Πατητήρι ονομάζεται η νέα πρωτεύουσα, επειδή εκεί μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1950 βρίσκονταν τα οινοποιητικά πατητήρια, ώστε ο μούστος να φορτώνεται κατευθείαν στα καράβια και να φεύγει για το Βόλο. Η Αλόνησος είχε μεγάλη παραγωγή κρασιών και τσίπουρων. Όμως τα αμπέλια της καταστράφηκαν από φυλλοξήρα.

Οι ακτές της είναι μαγευτικές. Γνωστότερες είναι το Κοκκινόκαστρο, όπου υπάρχουν λείψανα αρχαίας πόλης, ο Αγιοδημήτρης, ο Παλαβόδημος, η Στενή Βάλα, ο Αϊ Νικόλας. Στις θαλασσοσπηλιές των γύρω νησίδων φωλιάζουν φώκιες. Ένα από αυτά τα νησάκια

ονομάζεται φωλιά του Κύκλωπα, γιατί κατά τους αρχαίους θρύλους, εκεί ζούσε ο μυθικός Κύκλωπας που τυφλώθηκε από τον Οδυσσέα.

Γύρω από την Αλόνησο υπάρχουν οι νησίδες Αδελφοί, Γιούρα, Κυρά Παναγιά, Περιστέρα, Πιπέρι, Σκάντζουρα, Ψαθούρα.

Το νησί διαθέτει καλή τουριστική υποδομή με ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια και διαμερίσματα. Ο επισκέπτης φτάνει με φεριμπότ από το Βόλο ή τον Άγιο Κωνσταντίνο.

Τηλέφωνα: Αστυνομία 242.40.65.205. Δήμος 242.40.65.555. Λιμεναρχείο 242.40.65.595. ΟΤΕ 242.40.65.050. Κέντρο Περιθαλψής και Εταιρεία για τη Μελέτη και την Προστασία της Μεσογειακής Φώκιας (Αθήνα) 210.33.04.688 με σταθμό στη Στενή Βάλα. Αγροτικό Ιατρείο 242.40.65.208.

Η **Σκιάθος** (Εκταση: **50** τ. χλμ. Ανάπτυξη ακτών: **44** χλμ. **5.096 κάτοικοι, 6.110 το 2011**) είναι το νησί του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη με τις δασωμένες πλαγιές, τις όμορφες παραλίες τα γραφικά σπιτάκια. Από εκεί ήταν και ο άλλος μεγάλος τεχνίτης του λόγου, ο Αλέξανδρος Μωραϊτίδης, που πέθανε καλόγερος στο Άγιο Όρος.

Οι κοντινές νησίδες Ρέπι και Τσουγκριά υπάγονται διοικητικά στη Σκιάθο. Ένας ύφαλος, ο Λευτέρης (στο μπογάζι του Λευτέρη), στέκει στη θάλασσα ανάμεσα στην ηπειρωτική Ελλάδα και το νησί που είναι το πλησιέστερο προς τις θεσσαλικές ακτές. Στην αρχαιότητα ονομαζόταν Μύρμηξ.

Η σημερινή πόλη της **Σκιάθου** ιδρύθηκε το 1829 από τον Ιωάννη Καποδίστρια κοντά στο Μπούρτζι, που είχαν χτίσει οι Βενετσιάνοι (bourz στα βενετσιάνικα σημαίνει κάστρο). Σήμερα είναι ένα από τα αξιοθέατα του νησιού.

Παλιά πρωτεύουσα του νησιού είναι το **Κάστρο**, που βρίσκεται στα βορινά, πάνω σ' ένα επιβλητικό βράχο ύψους 200 μέτρων. Η κορυφή του είναι περιτειχισμένη και διαθέτει μια μόνο πύλη. Το τοπίο είναι συγκλονιστικά όμορφο και συναρπαστικά άγριο. Ο Παπαδιαμάντης το περιέγραψε με τα εξής λόγια:

«Γενικό προσκύνημα των κυμάτων, καθολική σύναξις όλων των ανέμων, των βρυχηθμών και όλων των αλαλητών και των καταγιγίδων είναι οφνός και φαλακρός, ο υψίνωτος της πέτρας πάγος, το κάστρον. Δεν υπάρχει κύμα (...) που να μην έρχεται να φιλήσει τα κράσπεδα του αμαυρού τιτανίου αυτού τοπίου».

Από τα 300 σπίτια και τις 30 εκκλησίες του κάστρου ελάχιστα σώζονται. Η διαδρομή από το Κάστρο στη Χώρα είναι συναρπαστική. Περνά μέσα από τοποθεσίες που περιέγραψε με το μοναδικό του τρόπο ο Κοσμοκαλόγερος: Οροπέδιο της Πλατάνας, Άγιος Γιάννης του Πύργου, όρμος του Ξάνεμου, βράχοι της Κορακοφωλιάς, Μεγάλο Γιαλό, μοναστήρια του Αγίου Χαράλαμπου και του Ευαγγελισμού, διάσελο της Μολόχας.

Το μοναστήρι του Ευαγγελισμού χτίστηκε το 1794 σε σημείο όπου βρίσκονταν τα χαλάσματα άλλης αρχαιότερης μονής. Είναι συνυφασμένο με την ιστορία του νησιού. Βοήθησε το Κάστρο. Έκρυψε κουρσάρους, όπως ο Σταθάς και ο Νικοτσάρας. Την εποχή της επανάστασης έγινε καταφύγιο προσφύγων από τη Θεσσαλία και τη Μακεδονία. Εκεί, η Ιερά Σύνοδος εξόρισε το 1839 τον Θεόφιλο Καΐρη (βλ. [**Πατριδογνωσία**] «**Ιστορία της Ανδρου:** Ο Θεόφιλος Καΐρης και η επανάσταση»).

Πειρατές και ληστές απογύμνωσαν το μοναστήρι. Η συμμορία του Βελέτζα άρπαξε τα πολύτιμα σκεύη του. Στη βιβλιοθήκη της Μονής υπάρχουν πατριαρχικά έγγραφα, χειρόγραφα και εκατοντάδες παλιά βιβλία.

Σημαντικό είναι επίσης το μοναστήρι της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, που χτίστηκε το 1540. Υπάρχει ακόμα η Παναγία η Κουνίστρα που χρονολογείται τον ΙΖ' αιώνα. Της δόθηκε αυτό το όνομα επειδή ένας καλόγερος βρήκε την εικόνα της Παναγίας κρεμασμένη σε δέντρο.

Χιλιάδες περιηγητές επισκέπτονται κάθε χρόνο το νησί. Υπάρχει αεροπορική σύνδεση με την Αθήνα, ενώ φεριμπότ και ταχύπλοα εκτελούν δρομολόγια από το Βόλο και τον Άγιο

Κωνσταντίνο. Καλή είναι η τουριστική του υποδομή.

Τηλέφωνα: Αστυνομία 242.70.21.111. Δημοτική Αστυνομία 242.70.23.166. Δήμος 242.70.22.022. Γραφείο Πληροφοριών Δήμου (στο αεροδρόμιο) 242.70.23.300. Λιμεναρχείο 242.70.22.017. Ταξί 242.70.21.460. Κέντρο Υγείας 242.70.22.222 και 242.70.22.040

Η **Σκόπελος** (Εκταση: **101** τ. χλμ. Ανάπτυξη ακτών: **67** χλμ. **2.970 κάτοικοι, 2.800 το 2011**) χαρακτηρίζεται από το πλήθος των εκκλησιών της. Υπάρχουν 360 σ' ολόκληρο το νησί. Τα περισσότερα είναι μικρά εκκλησιάκια, χτισμένα στις αυλές των σπιτιών. Χτισμένα πάνω σε απόκρημνους βράχους είναι τα εκκλησιάκια της Παναγίτσας, του Αϊ Νικόλα και του Ευαγγελισμού. Στα ερείπια του βενετσιάνικου κάστρου βρίσκεται η εκκλησία του Αγίου Αθανασίου, που χτίστηκε τον Θ' αιώνα. Μόλις δύο χιλιόμετρα πιο πέρα βρίσκεται ένα παλιό μικρό μοναστήρι που άλλοτε ήταν η έδρα του Επισκόπου και γι' αυτό ονομάζεται Επισκοπή. Εκεί κατοικούσε και ο Επίσκοπος Ρηγγίνος που καρατομήθηκε το 360. Ο τάφος του βρίσκεται πέντε χλμ. μακριά από την πόλη. Κοντά στην πόλη βρίσκονται τα μοναστήρια της Μεταμόρφωσης, του Προδρόμου και του Ευαγγελισμού. Η ίδρυση της μονής Ευαγγελισμού συνδέεται με την ιστορική οικογένεια Δελαπόντε της Σκοπέλου. Ο Καισάριος Δελαπόντε ήταν ο κτήτωρ, γύρω στα 1750.

Οι τοπικές παραδοσιακές γυναικείες φορεσιές ονομάζονται «μόρκι» και «κολοβόλι». Τα σπίτια στολίζονται με βασιλικό, γαρύφαλλα και γαρδένιες. Το γλυκό δαμάσκηνο είναι η σπεσιαλιτέ του νησιού. Θαυμάσια είναι επίσης τα αμυγδαλωτά. Χαρακτηριστικά είναι τα ασπροκεντήματα, τα υφασμένα στον αργαλειό, υφαντά και μεταξωτά, που τα ονομάζουν «ολοβρόχινα».

Η Σκόπελος συνδέεται ακτοπλοϊκά με το Βόλο και τον Άγιο Κωνσταντίνο. Τα δρομολόγια που εκτελούνται είναι πυκνά όλο το χρόνο. Το καλοκαίρι υπάρχει σύνδεση και με τη Θεσσαλονίκη.

Οι ομορφιές του νησιού, οι γραφικότητές του, η παραδοσιακή φιλοξενία των κατοίκων, αλλά και η συνεχώς διευρυνόμενη τουριστική υποδομή της, έχουν κάνει το νησί πόλο έλξης για χιλιάδες επισκέπτες κάθε χρόνο.

Στα διοικητικά όρια της Σκοπέλου βρίσκονται και οι νησίδες Άγιος Γεώργιος και δασιά.

Τηλέφωνα: Αστυνομία 242.40.22.235. Δήμος 242.40.22.205. Λιμεναρχείο 242.40.22.180. ΟΤΕ 242.40.22.399. Ταξί 242.40.23.240. Κέντρο Υγείας 242.40.22.222.

Η ιστορία των (Βόρειων) Σποράδων

Δέκα εναντίον τριών:

Στην άκρη του προϊστορικού ακρωτηρίου που από την ανάμεσα στη Μαγνησία και την Εύβοια τότε ξηρά έμπαινε σαν έμβολο στο Αιγαίο, η μετέπειτα Αλόνησος γνώρισε τους πρώτους της κατοίκους τουλάχιστον από το 33.000 π.Χ. Κι αυτό σημαίνει ότι τουλάχιστο από τότε τους γνώρισαν και η Σκόπελος και Σκιάθος, καθώς βρίσκονταν πάνω στον χερσαίο «δρόμο» για την Αλόνησο. Οι γεωλογικές αναστατώσεις που ακολούθησαν, μετέτρεψαν το ακρωτήριο στα σημερινά μεγάλα και μικρότερα νησιά που σαν χάντρες περιδέرائου απλώνονται στο Αιγαίο.

Στα 343 π.Χ., η Αλόνησος ήταν τόσο σπουδαία, ώστε προκάλεσε ναυτική εκστρατεία του βασιλιά Φίλιππου Β' της Μακεδονίας ο οποίος και την κατέλαβε. Από την εποχή εκείνη διασώζεται λόγος που εκφωνήθηκε στην Αθήνα και φέρει τον τίτλο «Περί Αλοννήσου». Άλλοι τον απέδωσαν στον Δημοσθένη, άλλοι στον Ηγήσιππο.

Πρώτοι γνωστοί σ' εμάς οικιστές της Σκιάθου φέρονται οι Πελασγού της 3^{ης} π.Χ. χιλιετίας. Το νησί βρίσκεται σε στρατηγικό για τον έλεγχο του Αιγαίου σημείο. Αρκετό καιρό μετά

τους Πελασγούς, στη Σκιάθο ήρθαν άποικοι από την Χαλκίδα. Στα ιστορικά χρόνια, διέθετε δυο πόλεις με τη μια από αυτές να έχει και καλό λιμάνι.

Εκεί εισόρμησαν τρεις ελληνικές τριήρεις που παρακολουθούσαν τις κινήσεις του περσικού στόλου στην εποχή της εκστρατείας του Ξέρξη (480 π.Χ.): Η μια ήταν αθηναϊκή υπό τον Φόρμο. Η άλλη από την Τροιζήνα υπό τον Πρηξίνο και η τρίτη από την Αίγινα υπό τον Πυθέα τον Ισχενόου. Τις τρεις τριήρεις εντόπισε ο περσικός στόλος και ο ναύαρχός τους έστειλε εναντίον τους δέκα δικά του πλοία. Η ναυμαχία εκτάθηκε στην ανοιχτή θάλασσα και ήταν καταστροφική για τους Έλληνες. Η αθηναϊκή τριήρης προσάραξε στις εκβολές του Πηνειού κι εγκαταλείφθηκε. Της τροιζηνίτικης σφάχτηκαν όλο το πλήρωμα, ενώ από την αιγινήτικη σώθηκε μόνο ο κυβερνήτης, επειδή θεωρήθηκε ιδιαίτερα ανδρείος καθώς συνέχιζε να πολεμά με το αίμα να τρέχει από τις πληγές του. Τον κράτησαν αιχμάλωτο σε μια περσική τριήρη που προερχόταν από τη Σιδώνα (τη σημερινή Σάις του Λιβάνου).

Κατά σύμπτωση, στη ναυμαχία της Σαλαμίνας, οι τριήρεις της Σιδώνας βρέθηκαν αντίπαλες των αιγινήτικων. Αυτή, στην οποία κρατιόταν ο αιχμάλωτος, εμβολίστηκε από την τριήρη του Πολυκρίτου του Κριού που ελευθέρωσε τον συμπατριώτη του.

Μετά τα Περσικά, η Σκιάθος εντάχθηκε στην Αθηναϊκή συμμαχία, πληρώνοντας διακόσιες δραχμές ετήσιο φόρο. Στη συνέχεια, πέρασε στην επιρροή των Μακεδόνων. Επί Φιλίππου Γ', η μια της πόλη καταστράφηκε κι απέμεινε μόνη αυτή που έφερε το όνομα του νησιού.

Στα ρωμαϊκά χρόνια, έγινε φωλιά πειρατών, ώσπου ο Βρούτιος Σύρας βρήκε το φάρμακο: Έκοβε το χέρι κάθε πειρατή που συνελάμβανε στις περιπολίες του στη θάλασσα. Ο Αντώνιος χάρισε το νησί στους Αθηναίους και σ' αυτούς έμεινε ως την εποχή που ο Σεπτίμιος Σεβήρος της απέδωσε την αυτονομία της.

Το νησί του Παπαδιαμάντη:

Η Σκόπελος ταυτίζεται με την αρχαία Πεπάρηθο. Το σημερινό της όνομα συναντιέται πρώτη

φορά στα κείμενα του Πτολεμαίου Κλαύδιου (Β' μ.Χ. αιώνας) και του Ιεροκλή (420 με 450 μ.Χ.), ενώ από το 378 μ.Χ. αναφέρεται ως έδρα επισκοπής. Στα βυζαντινά χρόνια, ήταν τόπος εξορίας.

Μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης στους Φράγκους (1204 μ.Χ.), η Σκιάθος έγινε βαρονία και μαζί με τη Σκόπελο απετέλεσε τμήμα του Δουκάτου του Αιγαίου που οι Ιερεμίας και Ανδρέας Γκίζι δημιούργησαν με έδρα τη Νάξο. Επί Μιχαήλ Παλαιολόγου, η Σκόπελος επανακτήθηκε από τον βυζαντινό στόλο, ενώ ο υπερασπιστής της με τον βαρύγδουπο τίτλο βαρόνος Φίλιππος Γκίζι στάλθηκε σιδηροδέσμιος στην Κωνσταντινούπολη.

Σκιάθος και Σκόπελος πέρασαν, στα 1454, στην κατοχή των Βενετσιάνων και στα 1538 των Οθωμανών καθώς βρέθηκαν στον δρόμο του περιβόητου ναύαρχου πειρατή Χαϊρεντίν Μπαρμπαρόσα. Της Σκοπέλου όλοι οι κάτοικοι σφάχτηκαν. Ο Γάλλος ναύαρχος Μπλανκάρ που πέρασε από εκεί έπειτα από λίγο καιρό, βρήκε το νησί ακατοίκητο. Άργησε πολύ να ξανακατοικηθεί.

Αντίθετα, η Σκιάθος επέζησε, αποτέλεσε ορμητήριο του ελληνικού πειρατικού στόλου στις αρχές του ΙΘ' αιώνα κι έγινε καταφύγιο χιλιάδων στεριανών προσφύγων, στα χρόνια της επανάστασης του 1821. Στα 1823, οι Τούρκοι προσπάθησαν να την πάρουν. Μόνο που διάλεξαν την εποχή κατά την οποία βρίσκονταν στο νησί οι οπλαρχηγοί Τσάμης Καρατάσος, Α. Γάτσος και Χ. Περραιβός. Οι εισβολείς αποδεκατίστηκαν.

Στα 1829, εγκαταλείφθηκε το Παλαιόκαστρο και ιδρύθηκε η νέα πόλη.

Στα νεότερα χρόνια, η Σκιάθος συνδέθηκε με το όνομα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, του κοσμοκαλόγερου όπως έμεινε γνωστός. Γεννήθηκε εκεί (1851) αλλά έζησε και πέθανε στην Αθήνα (1911) και θεωρείται ένας από τους κύριους δημιουργούς του νεοελληνικού ηθογραφικού διηγήματος. Εργαζόταν ως μεταφραστής αθηναϊκών εφημερίδων (κυρίως της «Ακρόπολης») και συμπλήρωνε το πενιχρό του εισόδημα γράφοντας μυθιστορήματα που δημοσιεύονταν σε συνέχειες.

Ήταν λιτός, φιλόθρησκος και αφελής στους τρόπους του κι αναζητούσε τη μοναξιά και τη ζωή κοντά στη φύση. Στα έργα του, σκιαγράφησε με μεγάλη δύναμη χαρακτήρες απλών ανθρώπων (χωρικούς, ναυτικούς, μικροαστούς) και διέπρεψε στην ψυχογραφία. Από τα

γραπτά του, διαβάστηκαν πολύ «Η Φόνισσα», «Τα Χριστούγεννα του τεμπέλη», τα «Πασχαλινά διηγήματα» κ.α.

Την ίδια χρονιά που γεννήθηκε ο Παπαδιαμάντης (1851), στη Σκιάθο είδε το φως της ζωής και ο συνονόματός του Αλέξανδρος Μωραϊτίδης, μετέπειτα καθηγητής φιλολογίας και διηγηματογράφος («Βάρδας Καλλέργης», «Η καταστροφή των Ψαρών» κ.ά.). Πέθανε το 1929.

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 16.4.2010)